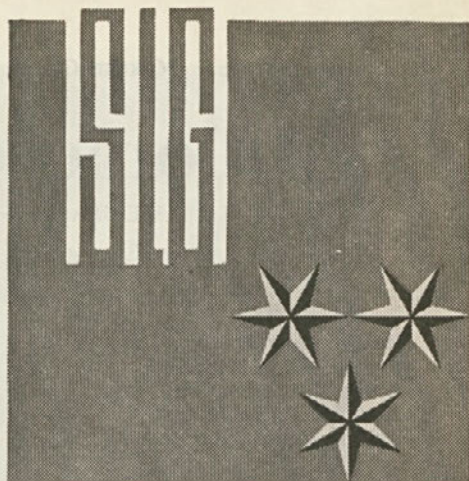

Gledališki list SLG Celje. Sezóna 1968-69, št. 6. Izdalo in založilo Slovensko ljudsko gledališče Celje. Predstavnik: upravnik Slavko Belak. Urednik: Janez Žnavec. Foto Viktor Berk. Naklada 800 izvodov. Cena 1 N-din. Tisk »Celjski tisk« Celje.

Maksim Gorki

Malomeščani

SLOVENSKO LJUDSKO GLEDALIŠČE CELJE

Maksim Gorki

Malomeščani

МЕЩАНЕ

Drama v 4 dejanjih

Odmor po 2. dejanju

Režija: **Igor Pretnar**
Prevod: Mile Klopčič
Scena: Milan Butina
Kostumi: Mija Jarčeva
Lektor: Majda Križajeva

Osebe:

Bessemjónov, Vasilij Vasiljevič,
premožen meščan, načelnik pleskarskega
ceha

Jože Pristov

Akulína Ivánovna,
njegova žena

Nada Božičeva

Peter, bivši študent njuna otroka
Tatjana, učiteljica

Franci Gabrovšek
Marjanca Krošlova

Nil,
rejenec Bessemjónova, strojevodja

Janez Bermež
Bogomir Veras, debut

Perčihin,
daljni sorodnik Bessemjónova,
trgovčič s pticami

Angel Arčon k. g.

Pólja,
njegova hči, šivilja, hodi delat na dom

Minu Kjudrova

Jelena Nikolájevna Krivcova,
vdova po kazniški nadzorniku,
podnajemnica pri Bessemjónovih

Mija Mencejeva

Teterjov, cerkveni pevec podnajemnika
Šiškin, študent pri Bessemjónovih

Sandi Krošl
Marko Simčič

Cvetájeva,
učiteljica, Tatjanina prijateljica

Jana Šmidova

Stepanída, kuharica

Marija Goršičeva ?

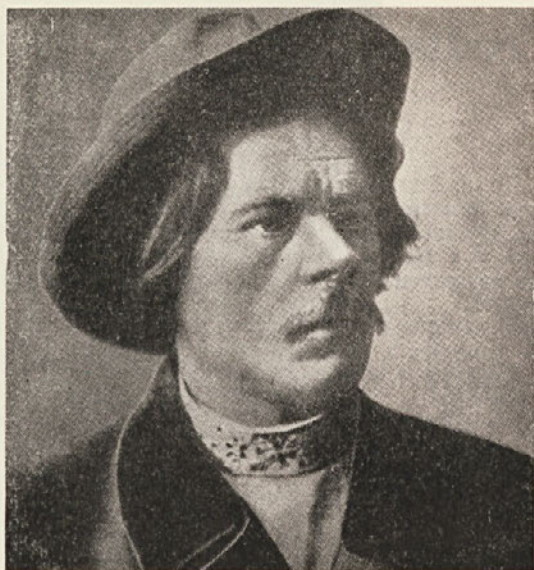
Ženska s ceste

Anica Kumrova

Zdravnik

Branko Grubar

Premiera 24. januarja 1969

Nobenega dvoma ni, da je Gorki izreden literarni genij, ki je že mnogo storil in bo storil še več za svetovno proletarsko gibanje.

Lenin

Kadar se človek trdno odloči, da bo storil nekaj velikega, bo vedno izpolnil vsa pričakovanja in se pokazal pogumnega, če je to le v človeških močeh. V življenju, vam povem, je vedno dovolj prilike za junaška dejanja.

Gorki — starka Izargil

Kdor dela, je gospodar!

Gorki — Nil

Ce je človeku neprijetno, ležati na eni strani, se pač obrne na drugo stran; če mu je pa v življenju neugodno, samo jadikuje... Zberi sile — pa se obrni!

Gorki — Nil

Vodja predstave: Stanko Jost

Šepetalka: Anica Kumrova

Tehnično vodstvo: Franjo Cesar — Razsvetljava: Bogo Les — Krojaška dela: Amalija Palirjeva, Jože Gobec in Oto Čerček — Frizerska dela: Vera Srakar — Slikarska dela: Ivan Dečman — Rekviziterska dela: Ivan Jeram — Čevljarska dela: Konrad Faktor — Garderoba: Fanika Pantner

Iz režiserjeve razčlembe

Gorki — dramatik

Aleksej Maksimovič Gorki je napisal 20 dram. Od teh tri po revoluciji. Seveda pa pomen Gorkega kot dramatika ni v številu njegovih dram, ampak v kvaliteti, v tem, kaj povedo in kaj pomenijo za rusko in svetovno dramatiko.

MHAT (Moskovsko umetniško akademsko gledališče) najde v njegovih dramah svojo družbeno-politično linijo, ki se začne prav z »Malomeščani« in utrdi s »Sovražniki«.

Gorki je bil na repertoarju ruskih in tujih gledališč že pred revolucijo. Razcvet pa je doživel kajpada po njej; ob njegovih dramah rastejo gledališki kolektivi in posamezni igralci.

Moč Gorkega — dramatika je v nadaljevanju in prevzemanju tradicij ruske klasike. Znal je prisluhniti času, njegovim problemom in jih verno ter umetniško odraziti v svojih delih. Ena od bistvenih črt njegovega dramskega ustvarjanja pa je vera v človeka, v njegove npravstvene sile, ustvarjalnost in moč. To je danes še posebno važno in aktualno.

Njegova dela odlikujejo še življenjska resničnost in idejnost, široka lestvica vključevanja takratnih družbenih pojavov in končno relativna preprostost likov, fabule in jezika.

Doba, ki se odraža v teh delih, je predrevolucijska. Osnova je razredna borba ruskega proletariata z buržoazijo konec 19. in v začetku 20. stoletja. Gorki postavi lik kapitalista, prvi pa začne opisovati nove ljudi — borbeni proletariat. S tem ustvari pojem pozitivnega heroja. Priljubila se mu je tudi tema o inteligenci.

Gorki se je boril z raznimi literarnimi tokovi, predvsem z dekadentnosimbolističnimi. Ti so zavestno ali podzavestno hoteli zadušiti revolucijo v kompromisarstvu. Glavna predstavnika te smeri sta bila Meržekovskij in Brjusov. Toda Gorki je iz lastnih življenjskih izkušenj vedel, da se s kompromisarstvom ne da več živeti. Treba se je boriti, za vsako ceno, za novo življenje. Vse kompromisarske misli in teorije je obsojal kot lažne in škodljive.

Nastopil je proti moreči, črni brezizhodnosti, toda pri tem realizem dejstva ni dovolj za Gorkega. Tak realizem namreč ne poziva na borbo s črno stvarnostjo.

Igor Pretnar

se je rodil 1924. leta v Ljubljani. Svoje gledališko kariero je začel na ljubljanski akademiji za gledališko umetnost pod vodstvom režiserja Bojana Stupice, vendar se je kaj kmalu odpravil na visoko filmsko šolo v Moskvo. Po vrnitvi je režiral pri nas naslednje filme: Na valovih Mure, Pet minut raja, Samorastniki, Lažnivka. Pripravlja se na snemanje Lebovičeve »Aleluje« (po istoimenskem odrskem delu). Odrski debut je napravil v Prešernovem gledališču v Kranju 1954. leta s postavitvijo poetične drame Maxwella Andersona »Zašlo je sonce«. V naslednji sezoni je bil stalno angažiran v PG, drugo leto pa je odšel v Mestno gledališče ljubljansko, kjer dela še danes. Iz časov profesionalnega PG omenimo še dvojce enodejank pod skupnim nazivom Glejte, Amerika! To sta bili Sartrova »Obzirna vlačuga« in pa Saroyanova »Čujte, ljudje!« V MGL režira Čehova, Gorkega, Cankarja, Torkarja, Shawa in sodobne komedije. V ljubljanski Drami Axelrodovih »Sedem let skomin« in pa Gogoljevo »Ženitev«. V Celju smo se ob gostovanju MGL srečali z njegovo režijo Schisgallove »Ljubezni«, na začetku letošnje sezone pa z Lebovičevimi »Srebrnimi vezmi« v naši postavitvi.

Tako je Gorki že leta 1895 ustvaril pojem romantičnega realizma. Stremel je po umetniškem prikazovanju ljudi, ki so sposobni boriti se za prihodnost.

Gorki torej ni nikakršen naturalist, kar mu nekateri sicer očitajo. Blizu mu je bila vera v človeško plemenitost in zato se navdušuje nad Cezarjem de Bazanom ter Syranojem de Bergeracom. V obeh je namreč videl sorodna človeka.

Bil je prepričan, da je suhi realizem preživela oblika. Čehov je v svojih dramah pokazal, kako se ne sme živeti, Gorki pa, kako je treba živeti. Rostand mu je všeč, ker ne izumlja obrazca, kako bi mirno živel, marveč kako se je treba boriti z zlom.

Gorki je prepričan, da se romantični realizem rodi iz življenja in iz prepričanja, da človeštvo ni sama laž in svinjarija, ampak da so v njem velike moči, sposobne, da popolnoma spremenijo življenje.

Osnovna ideja drame

Malomeščani živijo brezperspektivno in zato propadajo — prihodnost pa pripada ljudem, ki se znajo boriti za svoj prostor pod soncem, za svojo srečo, za boljše življenje.

Atmosfera meščanstva in malomeščanstva

Otrpla enoličnost besed, pojmovanj, dogodkov, vse to je ustvarjalo tisti zaprti krog, ki je kakor z ograjo obdajal malomeščana od zunanjega sveta in mu služil kot zarotitev proti silam, ki so grozile, da bodo razrušile njegovo pridobljeno premoženje in blaginjo. Lastninski instinkt je prevladoval. Porast velikega kapitala v Rusiji je lahko v svojem mogočnem razvoju mimogrede zrušil malega lastnika. In obračanje k bogu, s prošnjo za milost in prizanesljivost, vse te obredne molitve so se zdele malomeščanom dobro sredstvo za ohranitev sitega in prijetnega življenja.

Gorki piše o svoji službi pri Sergejevih takole: To vključevanje boga v dolgočasne malenkosti me je tlačilo in nehote sem se ogledoval po kotih, ker sem se počutil, kot da bi me nekdo — neviden opazoval. Ponoči pa me je kot hladen oblak objemal strah, ki se je plazil iz kuhinjskega kota, kjer je pred temnimi slikami gorela večna luč. Mračna, siva puščoba gleda skozi okno in zdi se, da hiša, kuhinja in jaz visimo na koncu te puščobe in če bi naredil naglo kretnjo, bi se vse zrušilo nekam v hladno, modro odprtino, poletelo

mimo zvezd v mrtvi tišini, kakor se pogreza kamen, ki ga vržeš v vodo. Stopnja blaginje se je zdela tej okolici enaka stopnji nepoznavanja sveta zunaj njihovih osebnih, nepomembnih interesov in pogledov. Sergejevi so govorili: »Mi živimo tiho, mirno, nič ne vemo in slava bogu!« Žurnalist Žukov pa je pisal tedaj: »Živi za sebe, pa bo nekaj iz tebe!« To je bilo osnovno in skupno za malomeščanstvo tedanje dobe.

Gorki piše še naprej:

Malomeščani lahko cele ure diskutirajo o tem, da je prodajalec zaračunal pri funtu sladkorja kopejko več, prodajalec sukna pa isto pri dveh palcih blaga. Majhne nezgode sosedov so jim bile v iskreno veselje, ki so ga

Niccolò Machiavelli: Mandragola. Premiera: 20. 10. 1968. Režija: Balbina Battelino-Baranovičeva. Jana Smidova in Nada Božičeva.

Niccolò Machiavelli: Mandragola. Marko Simčič, Pavle Jeršin, Branko Grubar, Bruno Vodopivec in Miro Podjed.

skrivali za lažnim sočustvovanjem. Dobro sem videl, da je prav kopejka sonce v nebesih malomeščanstva, da prav ona zažiga v ljudeh drobno in umazano sovraštvo.

Jasno je torej, da Gorki v svoji drami ne postavlja problema »očetov in otrok«, kakor si nekateri razlagajo. Gre za borbo ljudi, ki se borijo proti malomeščanstvu. Na eni strani razne variante malomeščanov (Peter in Tatjana sta v bistvu prav tako malomeščana kakor oče) in na drugi strani ljudje, ki se bore proti malomeščanstvu, čeprav so si različni po karakterjih. Skratka, diferenciacija oseb ni po biološkem sorodstvu, temveč po socialnih karakteristikah.

Gre za borbo novih ljudi, za njihovo borbo z malomeščanstvom. Družba, ki bazira na privatni lastnini, ustvarja pogoje za razvoj malomeščanstva, vendar se lahko črte malomeščanstva pojavijo tudi pri drugih slojih. Vladajoči razred se trudi, da bi ohranil svojo lastnino in oblast nad družbo, hoče stabilizirati, »zmrzniti« odnose. Pri tem ne gre samo za politični teror, ampak tudi za običaje, tradicije, pravila lepega vedenja itd.

V naši drami statičnost in enoličnost življenja, ki ga žive Bessemjonovi, dobro okarakterizirata Peter in

Tatjana. Peter pravi: »Zvečer je pri nas nekako posebno... tesno in zoprno. Vse to predpotopno pohištvo kakor da raste iz tal, da postaja še večje in težje... Zrak izriva iz sobe in ne da človeku dihati. Tale omara, postavim, stoji že osemnajst let na istem mestu... Osemnajst let... Pravijo, da teče življenje naglo... no, to motovilo se ni premaknilo niti za ped nikamor... Kolikokrat sem si otrok prebil čelo ob njegovem robu... in tudi zdaj mi je nekako na poti... Bedasta ropotija... To ni omara, marveč nekakšen simbol... vrag ga vzemi!«

Stanislavski o krstni uprizoritvi »Malomeščanov«

... Čas je bil mračen, razburljiv v političnem smislu. Policija in cenzura sta spremljali vsak naš korak, ker se je Hudožestveno gledališče štelo za napredno, pa tudi Gorki sam je bil pod policijskim nadzorstvom. Spočetka sploh slišati niso hoteli, da bi nam dali dovoljenje za uprizoritev. Potrebne so bile mnoge intervencije. Končno so dobili »Malomeščani« dovoljenje, toda le z okrajšavami. Nekateri popravki so bili prav zanimivi. Na primer tale: besede »žena trgovca Romanova« smo morali po ukazu spremeniti v »žena trgovca Ivanova«, ker je priimek Romanov aludiral na cesarsko hišo. V bojazni, da bi na naše predstave ne vdrla mladina brez vstopnic — mimogrede povedano spuščali smo jo prav radi — sicer smo imeli le bolj ali manj »solidno« abonirano publiko — je načelnik mesta ukazal, da se v gledališču zamenjajo reditelji, ki pregledujejo vstopnice — s stražniki. Ko je za ta ukrep zvedel Vladimir Ivanovič (Nemirovič-Dančenko, soustanovitelj MHAT), je z njemu lastno odločnostjo ukazal, da naj se s hodnika odstranijo stražniki, ki vznemirjajo publiko, in ponovno namestijo gledališki reditelji. Nato je načelnik mesta poslal nujno zahtevo, da se naj Vladimir Ivanovič nemudoma javi pri njem s pojasnilom. Vladimir Ivanovič ni hotel zapustiti gledališča med predstavo in je odšel k načelniku šele naslednje jutro. Iz razgovora je načelnik razumel edinole to, da stražniki vznemirjajo publiko s svojimi uniformami. Potem pa je ukazal, da naj namesto gledaliških rediteljev zvečer figurirajo — preoblečeni v frake.

»Malomeščani« v uprizoritvi Velikega dramskega gledališča »Gorki« iz Leningrada. Gostovanje na drugem BITEF (Beograjski mednarodni gledališki festival) septembra 1968.

Peter Roberts piše o tem gostovanju v novembrski številki angleške gledališke revije *Plays And Players*:

Ena od najmočnejših prirediteljevih postavk v festivalskem izboru so bili vsekakor »Malomeščani« Gorkega.

Uprizoritev G. A. Tovstonogova bi lahko bila delo samega Stanislavskega, tako zvesto naturalistično in s tako ljubeznijo je bila postavljena...

Spominjalo me je na D. H. Lawrenceovo ravnanje v podobnih zaprtih družinskih prostorih in osamljenostih v igranih o rudarjih... (Op. prev.: konkretno je mišljena igra »Snaha«.)

Videti Ruse je bilo doživetje, kakor da bi obiskal muzej, in čeravno sem prepričan, da je kar precej sovjetskih umetnikov pripravljeno postaviti igre Gorkega na popolnoma nov način, sem bil hvaležen ruskemu odrskemu konservatizmu, ki mi je omogočil to potovanje nazaj v čas, ko je v Moskvi še živel Stanislavski.

N. N. Trofimov mi bo v vlogi starega, neškodljivega bedaka za vselej ostal v spominu kot zadnja možnost v naturalističnem igranju. (Op.: v mislih je imel vlogo Perčihina.)

B o g o m i r V e r a s

se je rodil 6. junija 1940 v Ljubljani. Že v gimnazijskih letih je več let igral v novoustanovljenem Mladinskem gledališču, potem pa se je vpisal na medicinsko fakulteto. Po šestem semestru je predsedal v svoj pravi poklic, na Akademijo za gledališče, radio, film in televizijo. Dramsko igro je absolviral v razredu prof. Ivana Jermana. Med številnimi vlogami na akademiji naj omenimo le Astrova v »Stričku Vanji« (Čehov), naslovni vlogi v »Don Carlosu« (Schiller) in »Anatolu« (Schnitzler) pa še Kleanta v »Tartuffu« (Molière), Dolinarja v »Lepi Vidi« (Cankar) in Kreona v Smoletovi »Antigoni«. V Celju je sprejel angažma takoj po odsluženju vojaškega roka. Je poročen in ima hčerkico Majo. Po uspešnem začetku v vlogi Bradovana v »Čarobni piščalki« mu je bil za debut zaupan nastop v vlogi Nila.

Prijatelji in nekdanji sodelavci Herberta Grūna so se 21. decembra zbrali k spominski slovesnosti ob odkritju spominske plošče v Levcu pred hišo, kjer se je pred sedmimi leti pokojni Herbert ponesrečil. Na plošči, dar Jožeta Horvata-Jakija, so zapisane pokojnikove besede:

*smrt nikoli ne prizadeva nas, ki umiramo,
temveč tiste, ki bodo živeli za nami*

Spominski govor pred odkritjem plošče je imel dramaturg Lojze Filipič:

Dragi Herbert, prijatelj stari in komiliton, če bi nas zdajle videl, takole zbrane v zabrisanih in zasenčenih črno-belih kontrastih zimskega večera, ali če bi bil z nami in med nami, ki nam je bilo dano, da smo Te doživeli, s Tabo živeli in delali in ki nam je bilo usojeno, da smo danes sedem let osorej morali preživeti Tvojo nasilno smrt, in ki smo se danes zbrali v Tvoj spomin, Te kar slišim, kako resnobno, a živahno in prav nič sedminko bi pomeditiral z nami in kako lucidno jasno bi povedal misel, ki je živa v vseh, a jo sami znamo povedati le nejasno, napol in jecljaje. Misel in spoznanje namreč, da vso grozo in lepoto, vso grenkobo in vso svetlobo pa vso in polno resničnost resnice o dokončnem in nepreklicnem koncu in hkrati o nikoli končanem, nikoli pretrganem življenju pisatelja v njegovih delih ne le spozna, marveč jo v vsej neizmerljivi in nepojmljivi razsežnosti preživi in doživi samo generacija, ki ji je smrt iz tesno človeško

Lojze Filipič

in delovno strnjene skupine iztrgala sodelavca, prijatelja, vzornika in komilitona, izjemnega ustvarjalca, izjemnega človeka in izjemnega vedca — v kulminaciji njegovega ustvarjalnega napona ter prav iz jedra človeške, prijateljske in delovne povezanosti. Tako je, dragi Heri, nam, Tvojim prijateljem in so-

delavcem, smrt iztrgala Tebe, in odtlej so vseh teh sedem let v gneči in hrupu pa naglici teh naših dni samotne in sive naše človeške in delovne poti.

In vendar, čeprav razum ve, da Te ni več, Te vendarle v samoti in osamljenosti naših poti vedno znova srečujemo in nekaj v nas se nikoli in nikakor noče in ne more sprijazniti s to resnico, zakaj vsaka naša misel, vsako naše razglabljanje, vsak naš študij, vsako naše iskanje, kamorkoli je že usmerjeno — v gledališko teorijo ali zgodovino, v praktično dramaturgijo, v slovstveno kritiko, v likovno kritične meditacije ali v kulturno politična razglabljanja — vedno znova in povsod sreča Tvoje misli, Tvoje raziskave, Tvoje eseje, Tvoje meditacije, Tvoja slovstvena dela, Tvoje zapiske. Tako si še vedno med nami: k Tebi se zatekamo po nasvete in po pomoč. V stiskah in dvomih, se vedno sprašujemo, kako bi ravnal Ti, Heri, spominjamo se, kako si ravnal v podobnih položaji — in tako si, čeprav mrtev, še vedno z nami in med nami, prijatelj, svetovalec, kritik.

Tako si, čeprav si mrtev, kot živ med nami, a naše poti so brez Tebe kljub temu vendarle samotne in sive.

Pogrešamo Te, Heri, hudo pogrešamo. Pogrešamo Tvoje iskreno, odprto in vseobsežno prijateljsvo, Tvojo otroško zagnanost, Tvojo zanesljivost in zvestobo prekaljenega komilitona, Tvojo nemirno, ihtavo, hlastno zavzetost otroka, Tvojo zrelost modreca, Tvoje neodnehljivo iskateljstvo misleca, Tvojo tenko odzivnost in vznemirljivo kritičnost ter Tvojo pomirjujočo trdnost pravega moža, bogastvo, izvirnost in živost Tvojih idej, Tvoje velikansko znanje, Tvojo široko razgledanost, izjemno razsežnost Tvojega dela, ki je bil globoko in trdno zakoreninjen doma, a hkrati je zaobjemal ves svet, Tvojo izjemno delovno in ustvarjalno sposobnost — in hudo, samotno ter sivo nam je brez Tebe.

Minuta molka v sivini zimskega večera in spominska plošča, ki jo danes odkrivamo, sta nam, Tvojim prijateljem, samo simbol naše hvaležnosti in našega prijateljstva do Tebe, Heri, prijatelj stari.

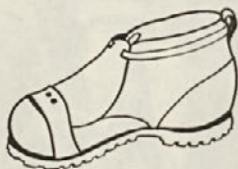
Herbert Grün je bil dramaturg celjskega gledališča od 1955. do 1959. leta.

Fotografiji na prejšnji strani sta iz naše uprizoritve »Čarobne piščalke« Frana Roša. Premiera je bila 14. decembra. Na prvi sliki so: Jože Pristov, Anica Kumrova, Branko Grubar, Janez Bermež in Marija Goršičeva. — Na drugi pa: Miroslav Podjed, Cvetko Vernik, Ivan Tkavc-medved, Stefan Volf, Minu Kjudrova in Franci Gabrovšek.

Zahvaljujemo se vodstvu Mestnega gledališča ljubljanskega, ki je privolilo v gostovanje igralca Angela Arčona in nam s tem omogočilo premiero. Tov. Arčon igra namesto obolelega Pavleta Jeršina.

V gledališkem foyerju bo vse do naslednje premiere razstavljal slikar iz zamejstva Jože Cel-Jok. Razstavlja akvarele in neka olj, predvsem motive s krasi in iz Vipavske doline. Razstavljal je že v Trstu, Gorici, Ljubljani, Kočevju in drugod.

čevljarstvo celje

TRG SVOBODE 3

Izdeluje vse vrste zaščitne obrtve, specialne zaščitne čevlje za težko industrijo in gradbeništvo, vse vrste copat.

TRGOVSKO PODJETJE NA VELIKO IN MALO

**TEHNO-MERCATOR
CELJE**

GUBČEVA ULICA 2